

این رساله در جلسه مورخ سی و یکم شهریور ماه ۱۳۵۰
هیئت رسیدگی با درجه قابل قبول بتصویب رسید

دانشگاه تهران

دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی

تحقیقی پیرامون

فعالیت های غیرنظامی ارتش شاهنشاهی و میزان تاثیر آن

پایان نامه فوق لیسانس

استاد راهنما : آقای دکتر مهربان

هیئت داوران

آقایان دکتر مهربان ، دکتر بهشتی ، دکتر رضایی

تهیه و تنظیم از هوشنگ آریابد دانشجوی فوق لیسانس

رشته علوم اداری و مدیریت بازرگانی

بازرگانی

شهریور ماه ۱۳۵۰

۳۴۵

سپاسگزاری

بر خود واجب میدانم از رهنمائی های ارزنده استاد
ارجمند جناب آقای دکتر امیر هوشنگ مهرآسا در تنظیم
این پایان نامه صمیمانه سپاسگزاری نمایم.
همچنین از زحمات استادان گرامی جنابان آقایان
دکتر بهارنورد و دکتر رضائی کمال استان را دارم.

هوشنگ آریسا بند

((فهرست مطالب))

<u>صفحه</u>	<u>موضوع</u>
۱	فصل اول - مقدمه
۴	بیان مشكل
۷	هدف تحقیق
۸	فرضیه اهم
۸	جامعه مورد مطالعه
۸	نبرد جامعه
۸	نبرد مشاهده
۱۰	روش تحقیق
۱۱	قلمرو تحقیق
۱۱	ترتیب تنظیم پایان نامه
	بخش دوم - وظایف غیر نظامی ارتشها در زمان صلح و جنگ
	فصل ۲ - تعاریف - وظایف و هدفها
۱۳	تعاریف
۱۵	هدفها

<u>صفحه</u>	<u>موضوع</u>
۱۶	مراحل زمانی امور غیر نظامی
۱۸	آموزش
	فصل ۳ - اجرای خدمات
۲۵	همکاری و معاضدت هنگام وقوع حوادث و بلاها
۲۶	دفاع غیر نظامی
۲۷	واحد های نظامی
۲۸	مرد میاری
۲۹	پروژه های مرد میاری
۳۵	سازمان تیم های عام المنفعه
۳۷	مسائل زمان صلح
	بخش دوم - فعالیت های ارتش شاهنشاهی در زمان صلح
	فصل ۴ - فعالیت های داخل سربازخانه
۳۸	آموزش های حرفه ای
۴۳	ارزشیابی
۵۰	سایر فعالیت های حرفه ای
۵۰	کشاورزی و تراکتور
۵۵	رانندگی و مسائل نقلیه

صفحهموضوع

۵۶	درس فارسی و بهکارها بهسوادی
۶۲	سپاهیان انقلاب
۶۴	تعداد و چگونگی انتخاب سپاهیان
۶۵	سپاه دانش
۶۷	کیفیت کار در روستاها
۷۱	ارزشیابی
۷۳	سپاه بهداشت
۷۷	سپاه ترویج و آبادانی
۸۱	سپاه خدمات ادگستری
۸۱	سپاه زمین
۸۴	مدت و محل آموزش سپاهیان انقلاب
۸۵	مشمولین قانون خدمات اجتماعی زنان
۸۶	شروع خدمت
۸۹	ارزشیابی

فصل ۵ - فعالیت های خارج از سازمان

منظور از اجرای خدمات امدادی و سازمان

۹۵

اجرا کننده

<u>صفحه</u>	<u>موضوع</u>
۱۰۲	سازمان و مسئولیت ها
۱۰۵	ماموریت دسته پیشرو
۱۰۶	زلزله
	ارزیابی خدمات انجام شده در حادثه زلزله
۱۱۷	خراسان
۱۲۲	چند مورد دیگر از اقدامات ارتش در برابر سیل
۱۳۵	راه بنسدان
۱۳۷	آتش سوزی
۱۳۸	راه سازی
۱۳۹	خدمات اجتماعی
۱۴۱	خدمات بهداشتی
۱۴۶	خدمات دامپزشکی
۱۴۹	فصل ۶ - خلاصه و نتیجه

فصل اول

مقدمه

علت انتخاب موضوع

از جالب توجه ترین مسائل در رشته مدیریت ایجاد سازمانهای بزرگ است که در آن هزاران نفر افراد بشر تحت شرایط و مقررات خاص با همبستگی قابل تحسینی برای رسیدن به هدفهای معین همکاری و تلاش میکنند . این سازمانهای مشکل واحد هائی هستند که جوامع مترقی بر پایه آنها استوار هستند و بدون وجود آنها يك جامعه پیشرفته نمیتواند وجود داشته باشد .

شگفت انگیز فعالیت خستگی ناپذیر میلیونها افراد بشر در سازمانهایی بنام ارتش است در اینجا گروههای بیشمار جمع شده است و خود را برای

جانبازی آماده میکنند و میدانند که در هر موقع ممکن است به میدانهای جنگ گسیل شده و خون خود را بریزند بدون اینکه هدف مادی داشته باشند .

ارتشها از بزرگترین سازمانهایی هستند که از افراد ملتها برای تحقق هدف های عالی اجتماع یعنی حفظ موجودیت و بقا^۱ هر ملت تشکیل یافتهاند . لذا پیوستگی غیر قابل انکار با ملت خود دارند . هیچ ارتشی بدون پشتیبانی قاطبه مردم نمیتواند به هدفهای خود تحقق بخشد . جنگ احتیاج به منابع عظیم انسانی و اقتصادی دارد که بدون وجود آن حتی بکروز هم قابل ادامه نمیشد . این منابع منحصرأ باید از مردم و سازمانهای مختلف کشور تامین شود . پس ملت است که ارتش را بوجود میآورد ، پشتیبانی میکند و آنرا به پیروزی میرساند .

سابقا که وسعت عملیات جنگی محدود و احتیاجات آن کمتر بود و حتی در مواردی ارتش جنبه ملی نداشت و بیشتر بعنوان حریفای در دست زمامداران بود چندان به یکپارچگی ارتش و ملت توجه نمیشد و اهمیت آن فراموش شده بود . اما سیستم های سیاسی امروزه طرز فکر و وضع گذشته را منسوخ نموده و ارتشهای ملی بوجود آورده است . باین دلیل دیگر ارتش منحصرأ در اندیشه عملیات جنگی در میدان نبرد نیست بلکه چه در

زمان صلح و چه در زمان جنگ بمسائل ملی و اقداماتی که مستقیماً بر سره
 عطیات نظامی بستگی دارد توجه مینماید و قسمتی از سازمانهای تأییدیه
 و وقت خود را صرف اموری میکند که بزندگی اجتماعی و اقتصادی مردم
 مربوط میشود باین معنی که میکوشد در حدود امکانات مردم و سازمانها
 غیر نظامی کمک بنماید و با اصطلاح " ارتش در خدمت مردم " درآید .
 است .

اینگونه اقدامات که عناوین مختلفی بخود گرفته و قسمتی از آن -
 " امور عام المنفعه " و یا " مردم یاری " نامیده میشود بخشی از فعالیت
 گلبه ارتشها از جمله ارتش شاهنشاهی ایران است . چون خدمات و
 فعالیتهایی که ارتش در زمینههای غیر نظامی انجام میدهد در رفاہ عمومی ،
 توسعه اقتصادی ، پیشرفت اجتماعی و بالا بردن فهم و دانش عمومی تأثیر
 بسزائی دارد و بخصوص این مسئله حائز اهمیت است که نتایج حاصله با
 صرف حداقل هزینه و حداقل زمان بدست میآید و نگارنده که بمقتضای
 شغل با آن آشنائی دارم برای نشان دادن چگونگی و اهمیت و میزان
 تأثیر این فعالیتهای عنوان پایان نامه تحسینی خود را " فعالیتهای غیر
 نظامی ارتش شاهنشاهی و میزان تأثیر آن " انتخاب کرده ام .

بیان مشکل

تا آنجائی که تاریخ نشان میدهد همیشه میان افراد بشر پسا
گروهها و جماعات زد و خورد و کشاکش وجود داشته است. امروزه این
منازعات هر چه بوده ام از بیرون آوردن طعمه از دست دیگری یا اختلاف
عقیده یا حس برتری جوئی یا بمبارت دیگری علل اقتصادی، ایدئولوژیکی یا
سیاسی فرق نمیکند. مسلم این است که گروهی گروه دیگری را نابود
ساخته است.

قبایل بطور دسته جمعی با استفاده از وسائل قتاله علیه یکدیگر
بجنگ میبرد اختفاند اما پس از آنکه جوامع متشکل بزرگتری تحت عنوان کشور
و دولت بوجود آمد و تقسیم کار و تخصص مورد عمل و استفاده قرار گرفت
و شیفته جنگ بمعهد عده بخصوصی که بصورت سازمان مشخص و متشکلی
درآمده و اگذار گردید که آنها ارتش مینامیم.

امروزه بر خلاف گذشته - حداقل بطاهر - جنگ بحیل و خواست
افراد ماجراجو و تسلط طلب صورت نمیگیرد بلکه صورت دفاع ملی و حفظ -
منافع ملی در برابر تجاوز سایر ملل بخود گرفته است. بهمین علت جنگ
جنبه همگانی یافته و به سرزمینهای خاص محدود نمیشود و در تمام زمین
و هوایی و دریائی ملل متخاصم جریان پیدا میکند و کلیه منافع انسانی

صنعتی کشاورزی آنها مورد استفاده نظامی قرار میگیرد که از خصوصیات
 تریون اخیر است . یعنی * پدیده تحولات اجتماعی ، علمی ، صنعتی و
 سیاسی عصر ما ایجاد دگرگونی های فراوان در آنها که از ارتشها و ملتها
 بحث میشود جالبترین دگرگونی را بوجود آورده است که عبارت است از
 لزوم حمایت حداکثر ملت از ارتش .

وقایع سیاسی و نظامی قریبی که ما در آن بسر میبریم مسلم نمودند
 که عدم پشتیبانی و حمایت ملت از ارتشها نه تنها در زمان صلح مانع پیشرفت
 کیفیتی و کمیتی ارتش است بلکه بفرس حاصل به چنین پیشرفتهائی بطور
 تحقیق در صورت عدم برخورداری ارتش از حمایت قاطع مردم ایفاء نقش وی
 در زمان جنگ بنحو مطلوب مورد تردید است . * (۱)

بنا بر این علاوه بر هدفهای عملیاتی و جنگی ، هر ارتشی هدفهای
 زیر را در داخل کشور تعقیب مینماید :

۱ - ایجاد روابط بسیار حسنه با ملت بمنظور دریافت پشتیبانی

معنوی در زمان جنگ .

۲ - افزایش قدرت اقتصادی ، رفاه اجتماعی و فرهنگ ملت بمنظور

۱ - شجاعت داور آبادی ، خلیل ، ارتش و مردم ، نشریه

روابط عمومی ستاد بزرگ ارتشداران ، (تهران پدیده ۱۳۴۲) ، ۲۰

بپره برداری از منابع مادی و انسانی در زمان جنگ .

در کشورهای مانند ایران که حصول این هدفها مشکلتر است -

تدابیر زیر راه را هموارتر میسازد :

شما

۱ - انجام خدمات مورد نیاز عامه مردم با همکاری یا سایر دستگاهها

در انجام این خدمات .

۲ - حسن سلوک افراد ارتشی با مردم و برقراری روابط نزدیک .

۳ - ایجاد محیط مطلوب در سربازخانهها بطوریکه افراد و شیشه

با خاطره خوش سربازخانه را ترک کنند .

۴ - آموختن مطالب بسربازان که در زندگی شخصی آنها ضرر

باشد و رفاء مادی و معنوی آنها را تامین کند .

۵ - همکاری بیسوادى و مبارزه با نادانى تا بآن وسیله بتوان منابع

و هدفهای ملی را با افراد مصرفی نمود .

۶ - تقویت جسمی و روحی افراد .

مهمترین مسائل و مشکلاتی را که در این راه وجود دارد میتوان بشیخ زیر

خلاصه کرد :

۱ - مصرف منابع انسانی و مادی و وقت قابل ملاحظه .

۲ - لطمه وارد شدن به آموزی های نظامی و کاهش استعداد

• رزمی

۳ - فرسودگی وسائل و تجهیزات نظامی که جبران آن مشکل است.

۴ - ایجاد سازمانها و تاسیسات مخصوص .

علاوه بر مشکلات کلی مذکور عملا مشکلات دیگری نیز وجود دارد و همچنین مشکلات با همدیگر ارتباط کامل داشته و تفکیک آنها منطقی بنظر نمی رسد لذا در بحث مربوط به هر یک از خدمات کلیه مشکلات را روی هم رفته مسعود بررسی قرار می دهیم که ارتباط آنها قطع نگردد .

هدف تحقیق

بنا بر آنچه ذکر شد تحقیق متوجه این مسئله میشود که آیا :

۱ - انجام این خدمات به قدرت نظامی ارتش لطمه میزند ؟

۲ - انجام این فعالیتها تا چه اندازه در اوضاع اجتماعی و اقتصادی

کشور تاثیر دارد .

۳ - و بالاخره ، بهتر است ارتش این فعالیتها را ادامه دهد یا

آنها بدستگاههای دیگر واگذار نماید ؟

فرضیه مهم

با توجه بآنچه ذکر گردید این فرضیه محتملتر میگردد که اینگونه
فعالیتها در اوضاع اجتماعی و اقتصادی کشور تاثیر کلی دارد که بالمسأل
با هدفهای ارتش منطبق است و میزان این تاثیر قابل اندازه گیری میباشد.

جامعه مورد مطالعه

اساسا کلیه پادگان های نظامی کشور مورد توجه قرار گرفته اند و -
خصوصیات عمده و مشترک آنها مطالعه شده و موارد استثنائی و خاص که
کم اهمیت میباشند کنار گذاشته شده اند .

فرد جامعه

بعضوان فرد جامعه در هر پادگان ، يك واحد نظامی استاندارد
مورد بررسی قرار گرفته است .

فرد مشاهده

برای تحقیق در بسیاری از موارد يك فرد انسان یا يك واحد از وسیله
بخصوصی مورد مطالعه و ارزیابی قرار گرفته و محاسبات بر مبنای آن بحصول
آمده است .

روش تحقیق

برای تدوین این پایان نامه روش تحقیق عینی مورد استفاده واقع شده است. بدین معنی که پس از مشاهده فعالیت‌هایی که عملاً صورت می‌گیرد و طبقه‌بندی اطلاعات و حقایق موجود که منجر به تقسیم فعالیتها به انواع مختلف میشود هر فعالیت جداگانه مورد مطالعه قرار گرفته است. اقدامات انجام شده و مشکلات موجود تحت بررسی قرار گرفته است. سپس به‌منظور بدست آوردن نتیجه، یک ارزیابی بعمل آمده است. این ارزیابی بر حسب مورد بر اساس نیروی انسانی و مادی یا بر حسب واحد پول انجام شده است.

در پارهای از فعالیتها مورد خاص تحت مطالعه قرار گرفته و بطور کلی علاوه بر استفاده از چند کتاب و نشریه با مراجعه به ادارات و سازمانهای مسئول و مصاحبه با متصدیان امر و در اختیار گرفتن پرونده‌ها و سوابق تحقیق مستندی بعمل آمده است.

ضمناً تجربیات و مشاهدات شخصی در طول ۲۳ سال خدمت برای انجام ارتباط بین مطالب و راهنمایی‌ها برای تحقیق و نتیجه‌گیری کاملاً مفید بوده است. با توجه باین نکات اطلاعات لازم برای تحقیق در مورد فرضیه

اهم فراهم شده که در پایان رساله تحت عنوان نتیجه گیری خلاصه گردیده و به علاوه زیر این عنوان نظر پیشنهادی مطرح شده است.

تلمیرو تحقیق

با آنکه برای یک تحقیق علمی باید حتی المقدور تلمیرو تحقیق محدود باشد اما چون موضوعات مربوط باین پایان نامه متنوع است محدودیت بیش از اندازه به نتیجه مطلوب نرسد. «میبذای سعی گردیده در هر محسب اصل فوق رعایت شود و در حالات مشابه از مشاهداتی که وجه اشتراک دارند استفاده شده و فقط فعالیت‌های مستقل یا اصلی بطور کامل مطالعه گردند. تلمیرو این مطالعات بررسی مسئله بر اساس حقایق و اطلاعات جمع آوری شده، نوع اقدامات، وسعت عملیات، و بالاخره ارزیابی خدمات انجام یافته تعیین شده است.

تشریح تنظیم پایان نامه

در مقدمه علت انتخاب موضوع، بیان مشکل، هدف تحقیق، فرضیه، اهم، جامعه مورد مطالعه، فرد جامعه، فرد مشاهده، روش تحقیق، و تلمیرو تحقیق تشریح گردیده است.

در فصل یکم تعاریف ، وظایف و هدفها بیان شده است .

در فصل دوم اجرای خدمات و همکاری و مساعدت ، نظام قیصر

نظامی ، مردمیاری ، و مسائل زمان صلح مورد گفتگو قرار گرفته است .

در فصل سوم فعالیتهای داخل سربازخانه : آموزشهای حرفه‌ای ،

سایر فعالیتهای حرفه‌ای (کشاورزی و تراکتور ، رانندگی ، درسی فارسی و

چکار با بیسوادی و سپاهیان انقلاب) به بحث کشیده شده است .

در فصل چهارم فعالیتهای خارج از سربازخانه : منظور از اجرای

خدمات ، سازمان و مسئولیتها ، زلزله ، سیل ، راهسازی ، خدمات

بهداشتی و خدمات دامپزشکی شرح داده شده است .

در فصل پنجم مطالب گذشته خلاصه شده و ضمن ارزیابی و نتیجه

گیری پیشنهادات ارائه گردیده است .

بخش یکم

وظایف غیر نظامی ارتشها در زمان جنگ و صلح

فصل ۲

تعاریف - وظایف و هدفها

هر ارتشی در زمان جنگ در برابر مردم کشور خود یا کشور دوست یا مردم سرزمینهای اشغالی دشمن دارای وظایف و تکالیفی میباشد و همچنین برای پیشبرد امور نظامی در مناطق مذکور اقداماتی بعمل میآورد که در شرایط عادی توسط مقامات غیر نظامی انجام میگردد . بعضی از این تکالیف از قرارداد های بین المللی ناشی میشود مانند خوشرفتاری با اهالی غیر نظامی دولت متخاصم . پاره‌ای از این اقدامات و وظایف ممکن است در زمان صلح و جنگ مشترک باشند .

در این بخش فقط تا حدودی در پیرامون اینگونه مسائل سخن خواهد رفت که برای روشن نمودن موقعیت ارتش و حدود فعالیت‌های آن مفید باشد قبل از وارد شدن باصل موضوع بیان بعضی تعاریف سودمند بشمار میرسد .^۱

تعاریف

۱ - امور غیر نظامی : فعالیت‌هایی است که یک فرمانده بشمار می‌رود برقراری روابط بین نیروهای مسلح با اولیاء امور کشور و مردم بی‌آر می‌برد و شامل کشورهای دوست و متفق و کشورهای اشغال شده می‌گردد .

۲ - عملیات امور غیر نظامی : شامل آن قسمت از فعالیت‌هایی است که برقراری روابط دوستانه بین فرماندهی واحدهای نظامی منطقه و مقامات غیر نظامی و مردم را ایجاب مینماید و اینگونه فعالیتها مستقیماً ساموریت نظامی و سیاسی فرماندهی را پشتیبانی میکند ، عبارت دیگر لازمه اجرای هر پروژه و یا عملیات یک واحد نظامی بشمار کنترل و نفوذ سازمانهای غیر نظامی خارج از مؤسسات نظامی و اخذ تماس با مقامات مسئول غیر نظامی منطقه میباشد .

۳ - دفاع غیر نظامی : کلیه فعالیت‌هایی است که در دفاع غیر نظامی

۱ - ارتش شاهنشاهی ، عملیات امور غیر نظامی ، (تهران : چاپخانه

ارتش ، تیرماه ۱۳۴۵) ، صفحه ۱۴-۱۶ .